

Volume 18, Issue 1
March 2020

ISSN 1731-8297, e-ISSN 6969-9696
<http://osap.wpia.uni.opole.pl>

REPORT
received 2020-01-DD
accepted 2020-02-DD

**The Fourth International Conference of the Balkan
Association of Roman Law and Roman Legal Traditions
„Res Publica & Res Privata”,
Kragujevac, 7–9 listopada 2019 r.**

**Czwarta Międzynarodowa Konferencja
Bałkańskiego Stowarzyszenia Prawa Rzymskiego
i Rzymskich Tradycji Prawnych „Res Publica & Res Privata”,
Kragujevac, 7–9 listopada 2019 r.**

PIOTR SADOWSKI

Uniwersytet Opolski

ORCID: 0000-0002-2422-8793, rrii@tlen.pl

Citation: Sadowski, Piotr. 2020. *The Fourth International Conference of the Balkan Association of Roman Law and Roman Legal Traditions „Res Publica & Res Privata”, Kragujevac, 7–9 listopada 2019 r.* *Opolskie Studia Administracyjno-Prawne* 18(1): 199–204. DOI://10.25167/osap2174

W dniach 7–9 listopada 2019 r. w Kragujevacu w Serbii odbyła się *The Fourth International Conference of the Balkan Association of Roman Law and Roman Legal Traditions* pt. „Res Publica & Res Privata”. Organizacji konferencji podjął się Wydział Prawa Uniwersytetu w Kragujevacu. Otwarcia konferencji 7 listopada 2019 r. w sali Urzędu Miasta Kragujevac dokonała prof. **Malina Novkirishka Stoyanova**, przewodnicząca Balkan Association of Roman Law and Roman Legal Traditions „Societas Pro Iure Romano”. Oprócz niej gości powitali: **Miroslav Petrašinović**, przewodniczący rady miasta Kragujevac, **Paola Cardone**, dyrektor Włoskiego Centrum Kultury z Belgradu, a także prof. **Emilija Stanković** z Uniwersytetu w Kragujevacu. Konferencja odbyła się w stolicy okręgu szumadijskiego, w mieście, w którym w październiku 1941 r.

hitlerowscy Niemcy rozstrzelali kilka tysięcy ludności cywilnej. Uniwersytet Kragujevacki został założony w 1976 r.

8 listopada 2019 r. w hotelu Šumarice trwały obrady konferencyjne w dwóch sekcjach: rzymskiego prawa publicznego (I) i rzymskiego prawa prywatnego (II). Sekcji pierwszej przewodniczyli profesorowie: **Tatiana Alexeeva** (Moskwa) i **Samir Aličić** (Sarajewo), sekcji drugiej: **Vlado Bučkovski** (Skopje) i **Zdravko Lučić** (Sarajewo).

W sekcji rzymskiego prawa publicznego zaprezentowane zostały następujące referaty: dr **Salvatore Puliatti**, Professore Ordinario, Dipartimento di Giurisprudenza, Studi politici e Internazionale, Università di Parma, *In spectaculis iudices non excedant impendia. La disciplina delle spese ludiche a Roma*; dr **Piotr Sadowski**, Assistant Professor, Institute of Legal Sciences, University of Opole, *Legal Regulations Regarding Bridges in Justinian's Legislation*; dr Sc. **Malina Novkirishka Stoyanova**, Professore Ordinario, Facoltà di Giurisprudenza, Università di Sofia san Clemente d'Ohrida, *Res publica, res private e le sue trasformazioni*; dr **Tatiana Alexeeva**, Professor Ricercatore, Università Nazionale di Ricerca „Scuola Superiore di Economia” Mosca, *Il concetto di „repubblica” nelle costituzioni sovietiche: origine romana*; dr **Petruț-George Bran**, Dottore di ricerca, *Libertas-res Publica*;

dr **Samir Aličić**, Professore Associato, Scuola di Giurisprudenza, Università di Sarajevo Est,

Il concetto di „repubblica” nelle costituzioni jugoslave: origine romana; dr **Tihomir Rachev**, Assistant Professor, Faculty of Law, University „St. Kliment Ohridski”, Sofia, *Some Examples of Protection of the Private Interest by the Public Authorities in Ancient*; dr **Monika Tomaszewska**, Assistant Professor, Faculty of Law and Administration, University of Opole, *The Identity of Tourism of Law Fields, Perspectives, Postulates*; **Eugenia Franciosi**, Ricercatrice Universitaria, Università di Bologna, *Storia del regime giuridico delle venationes nel mondo romano*; **Stoyan Ivanov**, Phd Candidate, Faculty of Law, University „St. Kliment Ohridski”, Sofia, *Collection of Taxes and Public Revenues Performed by Publicani in Roman Republic*; dr **Sanja Gligic**, Assistant Professor, Faculty of Law, University of Belgrade, *Adultery in Ancient Roman and Greek Law*.

Natomiast w sekcji rzymskiego prawa prywatnego głos zabrali: dr **Gábor Hamza**, Professor of Law, full member of the Hungarian Academy of Sciences (MTA), Faculty of Law and Political Science, University „Eötvös Loránd”, Budapest, *Reflections on the Relationship between ius publicum and ius privatum in Roman Law*; dr **Vlado Bučkovski**, Full Professor, Faculty of Law „Iustinianus Primus”, University „Sts. Cyril and Methodius”, Skopje, dr **Esin Kranli Bajram**, Assistant Professor, Faculty of Law „Iustinianus Primus”, University „Sts. Cyril and Methodius”, Skopje, *The Servitudes as res incorporales in Roman Property Law*; dr **Dragan Bolanča**, Full Professor, Faculty of Law, University of Split, Dr **Petra**

Amižić Jelovčić, Full Professor, Faculty of Law, University of Split, *Maritime Liens (Maritime Privileges) – from Roman Law to Modern Time*; dr **Milena Polojac**, Full Professor, Faculty of Law, University of Belgrade, *Alan Watson's Theory on Legal Transplants and Farmer Case (D.9.2.30.3)*; dr **Marija Ignjatović**, Full Professor, Faculty of Law, University of Niš, *Lex Rhodia de lactu as the Foundation of Roman Maritime Law*; dr **Zdravko Lučić**, Full Professor, Faculty of Law, University of Sarajevo, *European Renaissance and Civilizational Values of Roman Law*; dr **Goce Numovski**, Full Professor, Faculty of Law „Iustinianus Primus”, University „Sts. Cyril and Methodius”, Skopje, **Petar Radojnickic**, Phd student, Faculty of Law „Iustinianus Primus”, University „Sts. Cyril and Methodius”, Skopje, *Parallels between the Legal Solutions for laesio enormis in Roman and in Contemporary Law*; dr **Nebojša Randelović**, Full Professor, Faculty of Law, University of Niš, **Sara Mitić**, Demonstrator, Faculty of Law, University of Niš, *Servitude – the Institute of Roman Law in the Serbian Civil Code*; dr **Danil Tuzov**, Professore Ordinario, Facolta di Giurisprudenza, Università di San Pietroburgo, *Alcuni profili della sanzione di nullità contemplata dai senatoconsulti Osidiano e Volusiano*; dr **Emilija Stanković**, Full Professor, Faculty of Law, University of Kragujevac, dr **Srdjan Vladetić**, Associate Professor, Faculty of Law, University of Kragujevac, **Milica Sovrlić**, Assistant, Faculty of Law, University of Kragujevac, *Lease of Residential Buildings and Dwellings in Ancient Rome*; dr **Berat Aqifi**, Associate Professor, Faculty of Law, University of Prizren, dr **Ardian Emini**, Senior Lecturer, Iliria College of Pristina, *The System of Inheritance According to the Canon of Leke Dukagjini*; dr **Andrea Trisciuoglio**, Professore Associato, Dipartimento di Studi storici, Università di Torino, *I limiti della proprietà privata per la pubblica utilità militare. Osservazioni sull'hospitalitas nel tardoimpero*; dott. ssa **Simona Cacace**, Ricercatore confermato e a tempo indeterminato in diritto privato comparato, Dipartimento di Giurisprudenza, Università Degli Studi di Brescia, *Il corpo „disponibile” fra pubblico e privato auto ed eterodeterminazione all'inizio e alla fine della vita*; dr **Milica Vučković**, Assistant Professor, Faculty of Law, University of Niš, *Planning Law, the Right of Ownership and Relations of Neighbour in Roman and in Modern Law*; dr **Cristina Pop**, Assistant Professor, Faculty of Law, University „Babeş-Bolyai”, Cluj-Napoca, *Servus between res publica and res privata*; **Methody Todorov**, Visiting Assistant of Roman law, Facolta di Giurisprudenza, Università di Sofia „S. Clemente di Ocrida”, *Laesio enormis – de Diocletiano ad Codicem Justinianum*; dr **Aleksandra Pavićević**, Teaching Assistant, Faculty of Law, University of Kragujevac, *Similarities and Differences between Ius Retentionis and Related Institutes of Roman Law*; mag. iur. **Mirza Hebib**, Teaching and research Assistant, Faculty of Law, University of Sarajevo, *The Right of Heirs on the Body of the Dead Person in Roman Legal Tradition*; dr **Dragana Petrović**, Research fellow, Institute for Comparative Law,

Belgrade, *About the Value and Duration of Lif in the „Vicious Circle” Disposition of the Owner or the State.*

W ramach sekcji rzymskiego prawa publicznego prof. Salvatore Puliatti omówił kwestię wydatków potrzebnych do przygotowania różnych *ludi*, jak np. gry czy igrzyska, zwłaszcza w okresie późnego cesarstwa. Rzymianie lubowali się w różnych igrzyskach, a troska o ich organizację za cesarstwa należała do pretorów, podczas gdy wcześniej za republiki – do edylów.

Dr Piotr Sadowski zaprezentował kwestię regulacji prawnych dotyczących mostów w ustawodawstwie Justyniana. Rzymianie byli świadomi, że mosty to ważna rzecz zarówno w codziennym funkcjonowaniu, jak i w momentach strategicznych dla państwa. Potrafiли wznosić mosty i burzyć je – jak choćby zrobił Juliusz Cezar na Renie, chcąc zamanifestować potęgę Rzymian, czy Hadrian, niszcząc most Trajana na Dunaju ze względów bezpieczeństwa. Rzymianie nie wypracowali całościowej doktryny prawnej dotyczącej mostów. Ustawodawstwo Justyniana traktowało o nich poniekąd marginalnie i incydentalnie. Mimo wszystko w regulacji Justyniana omówione zostały takie kwestie jak: troska o mosty, wybudowanie mostu na swój prywatny użytek, mosty a podatki płacone przez Kościół, mosty a służebność, mosty a samobójstwo czy zabójstwo. Ustawodawstwo polskie dotyczące obiektów mostowych jest dzisiaj bardziej szczegółowe niżli to w starożytnym Rzymie. Świadczy o tym dzisiejsza wrażliwość ekologiczna dostrzegana w pochylaniu się nad takimi kwestiami jak np. przemieszczanie się zwierząt dziko żyjących czy ciągłość ekosystemu cieków. Oczekiwanie takiej wrażliwości od starożytnych Rzymian byłoby zwyczajnym anachronizmem. Jednak chciałoby się, aby współczesne mosty były tak wytrzymałe jak te z czasów rzymskich.

Prof. Malina Novkirishka Stoyanova w swoim wystąpieniu podkreślała, że we współczesnym ustawodawstwie granica między własnością publiczną a własnością prywatną nie jawi się jako coś nie do pokonania. Co więcej, interes publiczny kompatybilny z prywatnym daje możliwość wielu transformacji. Na przestrzeni dziejów zmiany te wpisywały się w dwa nurty – wywłaszczenia czy konfiskaty własności prywatnej na rzecz fiskusa albo używania prywatnego dóbr publicznych. Profesor z Sofii, która w maju 2019 r. gościła w Opolu, wskazywała na to, że w odniesieniu do wielu współczesnych instytucji prawa z zakresu własności prywatnej czy publicznej możemy mówić o ich rzymskim pochodzeniu.

Prof. Tatiana Alexeeva, szukając rzymskich korzeni w pojęciu republiki w radzieckich konstytucjach z 1918, 1924, 1936 i 1977 r., pochyliła się nad takimi elementami jak: *multitudo*, *iuris consensus* czy *utilitatis communio*. Dr Petruț-George Bran na podstawie tekstu Marcjanusa (księga czwarta *Zasad prawnych*) *libertas non privata, sed publica res est* (D. 40,5,53 pr.) chciał wykazać, że

wolność w świecie rzymskim była pojmowana jako pojęcie istotne dla rzeczy publicznej. Prof. Samir Aličić analizował koncepcję „republiki” w konstytucjach jugosłowiańskich z 1946, 1963 i 1974 r., starając się dowieść, że wywodzi się ona z idei prawnych i politycznych starożytnego Rzymu, przyswojonych w Jugosławii w sposób pośredni choćby za pomocą dzieł Jeana-Jacques’a Rousseau. Dr Tihomir Rachev wskazał na niektóre przykłady z prawa osobowego, rodzinnego czy zobowiązań ilustrujące więź między władzami publicznymi a ochroną prywatnego interesu w starożytnym Rzymie. Dr Monika Tomaszewska w swoim wystąpieniu przedmiotem swoich rozważań uczyniła problematykę tożsamości prawa w turystyce. Podkreślała, że w odniesieniu do tego prawa trudno mówić o prostym i dychotomicznym podziale na prawo prywatne i prawo publiczne. W wykazaniu odrębności i specyfiki tego prawa pomocne jest odniesienie się do kryterium pragmatyczności.

Dr Eugenia Franciosi omówiła kwestię *venationes*, czyli polowań czy walk z dzikimi zwierzętami. W ramach *venationes* pokazywano także tresurę tych zwierząt. Walcząc ze zwierzętami, początkowo walczono na odległość, ale później również przy zachowaniu niewielkiej odległości. Funkcjonowały nawet szkoły myśliwych. Do Rzymu dostarczono wiele egzotycznych zwierząt, co było czasami przedsięwzięciem kosztownym i ryzykownym. Tworzono miejsca przetrzymywania tych zwierząt. Stoyan Ivanov zajął się kwestią poboru podatków w okresie rzymskiej republiki i działalnością dzierżawców dochodów państwowych, czyli publikanów (*publicani*). W tej sekcji referat wygłosiła także dr Sanja Gligic, która mówiła o cudzołóstwie w prawie starożytnych Greków i Rzymian. W Rzymie *adulterium* stanowił stosunek seksualny pozamałżeński mężatki z mężczyzną żonatym czy stanu wolnego. Początkowo *adulterium* nie należało do *crimina*, czyli przestępstw prawa publicznego. Szczegółowo opisane zostało w *lex Iulia de adulteriis coërcendi* (prawdopodobnie 18 r. p.n.e.).

Także w sekcji prawa prywatnego wygłoszono szereg referatów. Ich abstrakty umieszczone zostały w Faculty of Law, University of Kragujevac, *The Fourth International Conference of the Balkan Association of Roman Law and Roman Legal Traditions* pt. „Res Publica & Res Privata”. *Collection of Paper Summaries*, Kragujevac, 7–9 November 2019. Większość członków konferencji zakwaterowana była w hotelu Zelengora, gdzie też odbywały się uroczyste kolacje. Dnia 9 listopada 2019 r. uczestnicy konferencji odwiedzili stanowisko archeologiczne Viminacium niedaleko Požarevaca. W tej okolicy Karakalla miał zostać ogłoszony cesarzem (*Scriptores Historiae Augustae, Severus* 10,3). Nastąpiło to najprawdopodobniej w 196 r. (Na temat daty tego wydarzenia zob. szerzej K. Królczyk, *Der Germanenfeldzug des Kaisers Caracalla im Lichte der Epigraphischen Quellen*, [w:] *Studia Lesco Mrozewicz ab amicis et discipulis dedicata*, ediderunt

S. Ruciński, C. Balbuza & Ch. Królczyk, Poznań 2011, s. 203, przypis 4 i 5). Odnosząc się do słów Ulpiana (D. 1,1,1,2), można powiedzieć, że konferencja pozwoliła uczestnikom pochylić się przede wszystkim nad różnymi antycznymi kwestiami dotyczącymi spraw ustroju państwa (*ius publicum*) i użyteczności jednostek (*ius privatum*), doświadczyć zarówno bałkańskiej *romanitas*, jak i serbskiej gościnności.